

LA FI DEL BIENNI PROGRESSISTA. EL TESTIMONI DELS TURULL

JOSEP M. BENAUL BERENGUER

EL BIENNI PROGRESSISTA I LA MILÍCIA NACIONAL

A la fi de juny de 1854, els militars moderats revoltats contra el govern obtingueren un incert resultat a Vicálvaro (rodralia de Madrid). Però amb l'esclat de les revoltes populars urbanes el mes de juliol –la de Madrid fou particularment violenta– la crisi política adquirí una nova dimensió i finalment la reina Isabel II hagué de nomenar Espartero, líder dels progressistes, cap d'un govern que incloïa progressistes i moderats reformistes. Així, després de l'anomenada dècada moderada, començava l'anomenat Bienni Progressista. Aquest període, de juliol de 1854 a juliol de 1856, es caracteritzà per una major amplitud de les llibertats civils i per un major dinamisme polític, i molt especialment en el camp de la política econòmica: llei de bases del Ferrocarril, llei de la banca d'emis-

sió, llei de les societats de crèdit, desamortització de Madoz...¹

Tanmateix, amb dos anys n'hi va haver prou, en un context d'agudització dels conflictes socials (revoltes antifiscals, avalots de subsistències, enfrontaments laborals...) i d'agitada història política, per esberlar la coalició governant.

A partir de juliol de 1854 es reimplantà la Milícia Nacional, una força cívico-militar, contemplada per la Constitució de 1812, encarregada de mantenir l'ordre i de donar suport al règim liberal.³ Per això la milícia va aparèixer en tots els períodes de revolució liberal: 1820-1823, 1834-1843, 1854-1856 i 1868-1874. La milícia era una organització local oberta als homes d'entre divuit i quaranta-cinc anys d'edat.⁴ Si els caps acostumaven a reclutar-se entre els notables locals, els milicians

¹ Un estudi bàsic és el de KIERNAN (1970).

² De manera molt destacada, la primera vaga general a Catalunya, en els primers dies de juliol de 1855. Sobre els fets a Sabadell vegeu BENAUL (1981) p. 194-195 i CASTELLS (1975), p. 5.57-5.58.

³ «El objeto de la Milicia nacional es formar un cuerpo de ciudadanos que estén prontos a defender las instituciones contra

todo ataque, y que formen el contrapeso del poder ejecutivo para que este no pueda jamás degenerar en tiranía»; SENESPLEDA (1984), p. 3.

⁴ Segons el reglament de 1822, que no fou reformat fins el 1873. Vegeu els textos a PÉREZ GARZÓN (1978), p. 556-575 i 605-609.

DOCUMENT 1. *Impress per al nomenament de càrrecs de les companyies de la Milícia Nacional de la província de Barcelona.* AHS, 7.1.1.-7.2.2. *Defensa, 1824-1859, doc. 1116.*

provenien de les classes subalternes. Aquest biaix social de la base determinà que la milícia assumís sovint les reivindicacions populars⁵ i que es fes ressò de les expressions polítiques extremes del liberalisme: progressistes i demòcrates. Per això, a la fi del bienni, la Milícia s'oposà al canvi de govern que significava l'exclusió dels progressistes.⁶

⁵ Durant la vaga general de 1855, la Milícia es negà a actuar contra els obrers; BENET i MARTÍ (1976), II, p. 208 i ss. El 6 d'abril de 1856, la Milícia Nacional de València s'aixecà contra las quintes i els combats ocasionaren prop d'una trentena de morts; AZAGRA ROS (1978), p. 233-239.

⁶ Vegeu l'estudi bàsic sobre la milícia de PÉREZ GAR-

UNA NOTA SOBRE LA MILÍCIA NACIONAL A SABADELL

L'abundant documentació conservada a l'AHS permet un acurat estudi, encara pendent, d'aquesta institució. Un dels primers problemes a resoldre és establir el nombre d'efectius.

Inicialment l'Ajuntament envià un llistat de 1.183 individus a la Diputació de Barcelona, i aquest organisme respongué que es formessin sis companyies de 120 homes cadascuna.⁷ Tanmateix, sabem que també es constituí una setena companyia, d'artilleria, aprovada el març de 1855 per l'Ajuntament.⁸ Altres llistats ens mostren que el Ba-

TAULA 1. *Algunes xifres d'efectius de la Milícia Nacional a Sabadell, 1854-1855.*

Companyies	1	2	3
Primera	192	155	108
Segona	196	150	105
Tercera	167	—	103
Quarta	202	154	101
Cinquena	174	143	109
Sisena	—	145	114
Artilleria	108	54	89

Fonts i aclariments: La llista 1 correspon a un llistat de tots els individus que integren les companyies del Batalló de la M.N., però hi manquen les dades de la sisena companyia; si la hi incloguéssim, la xifra total del batalló s'acostaria a la de 1.183 de setembre de 1854. Tot i que les llistes no estan datades, podem assegurar que corresponen a abans de juliol de 1855, ja que encara hi figuren individus que foren expulsats després de la vaga general; AHS, 7.2.2. *Cossos de Seguretat. Milícia Nacional, 1854-1871*, llistats sense datar. La llista 2 és una relació dels individus de les companyies que no tenen armes el 1855 i hi manquen les dades de la tercera companyia; si considerem que quan es rendí, el 1856, la Milícia lliurà 260 fusells, el batalló es situaria al voltant dels 1.200 individus; AHS, 7.1.1.-7.2.2. *Defensa, 1824-1859, doc. 1189*. El tercer llistat és del 4 d'agost de 1855 i correspon a una milícia depurada després de la vaga general de juliol: «Relación de los individuos que en adelante deben constituir la M.N. de la presente villa de Sabadell, reformada en virtud de las órdenes recibidas del Excmo. Sr. Gr. Civil de la Provincia de Barcelona y disposiciones verbales, dados por los Ems. S.S. Capitán Gr. y Gr. Civil a la Comisión que se les presentó en el día de ayer», AHS, 7.2.2. *Cossos de Seguretat. Milícia Nacional, 1842-1855*.

ZÓN (1978), p. 478-491.

⁷ El llistat a AHS, 7.2.2. *Cossos de Seguretat. Milícia Nacional, 1842-1855, 20-IX-1854*. La resposta de la Diputació a 7.1.1.-7.2.2. *Defensa, 1824-1859, doc. 1191, 3-XI-1854*.

⁸ AHS, 7.1.1.-7.2.2. *Defensa, 1824-1859, doc. 1245*.

IL·LUSTRACIÓ 1. Segell del batalló de la Milícia Nacional de Sabadell, 1855. AHS, 7.1.1.-7.2.2. Defensa, 1824-1859, doc. 1055.

talló de la Milícia Nacional de Sabadell, amb les seves set companyies, ultrapassava els límits desitjats per la Diputació.⁹

El nombre d'individus armats, com es dedueix de la llista 2 de la taula 1 i dels 260 fusells lliurats

⁹ Si considerem que els milicians eren 1.200, aquesta xifra s'acostaria al 40% dels homes entre 18 i 45 anys. El 1857, Sabadell tenia 13.945 habitants.

¹⁰ Un altre llistat és «Lista de los individuos que se hallan desarmados y que no prestan servicio», s.d.; AHS, 7.2.2. *Cossos de seguretat. Milícia Nacional, 1842-1855.*

¹¹ Vegeu «Individuos que se han dado de baja en las filas de la M.N. en virtud de las disposiciones de los Emos. S.S. Capitán Gl. y Gr. Civil y que hasta ahora habían figurado como a nacionales», s.d. AHS, 7.2.2. *Cossos de Seguretat. Milícia Nacional, 1855-1871.* Tot i que no estigui datat,

el juliol de 1856, oscil·lava entre una cinquena i una sisena part dels milicians. D'altra banda, no tots els milicians prestaven servei.¹⁰

L'altra qüestió que mereix estudi és la composició social de la Milícia. Les dades de l'AHS són notablement prometedores en aquest sentit. El predomini d'obrers no ens ha de sorprendre, tot i que aquesta majoria no es trobava reflectida en els comandaments de les companyies, ni en la plana major del batalló. Quan es produí la depuració, a partir de juliol de 1855, la major part dels eliminats eren obrers tèxtils, entre ells el sots-tinent primer de la primera companyia i president de la Societat de Teixidors de Llana, Antoni Joanico.¹¹

Castells assenyala que la primera plana major era força moderada, mentre que la segona, formada després de les eleccions de novembre de 1854, tenia més predomini progressista.¹² Després de la depuració de l'estiu de 1855, es formà una altra plana major.¹³ El comandant primer fou, des de novembre de 1854, el cafeter i músic Joan Cirera (a) Jan Parallé, que seria el primer alcalde del sexenni democràtic de 1868-1874 i republicà federal moderat en aquells temps.

La Milícia com a organisme de sociabilitat política, en època que els partits eren encara al bressol, hauria de merèixer també l'atenció dels estudiosos.

Aquesta disgressió, potser excessiva, sobre la Milícia Nacional sabadellenca s'explica pel protagonisme que tingué en el moment final del bienni.

ELS OBSERVATORIS DELS TURULL: MADRID I SABADELL

Pere Turull i Sallent i el seu fill Pau Turull i Comadran arribaren a Madrid, en un dels viatges

aquest document correspon amb seguretat a la depuració posterior a la vaga general de juliol de 1855. Dels 87 individus de la llista, 70 són teixidors, 8 filadors, 1 pareire, 1 escaldador, 1 sastre, 1 paleta, 1 mestre de nens, 1 farmacèutic, 1 barber i en 2 no hi consta l'ofici. Els obrers tèxtils eren el 92 per 100 d'aquesta llista de depurats. Dels 70 teixidors, n'hem trobat 39 que eren afiliats a les societats de teixidors de cotó i de llana.

¹² CASTELLS (1976), p. 5.13-5.14.

¹³ AHS, 7.2.2. *Cossos de Seguretat. Milícia Nacional, 1855-1871, 20-IX-1855.*

habituals per comprar llanes, el 8 de juliol de 1856, just quan el bienni arribava a la seva fi.¹⁴ A Madrid hi trobaren el nebot i cosí, Feliu Turull i Salase, el qual, segons que es pot deduir de la correspondència, treballava en el comerç de teixits.

El 14 de juliol de 1856, la reina nomenà cap del govern el general O'Donnell, el mateix que dos anys abans havia comandat les tropes dels sollevats a Vicálvaro, fet que provocà la reacció dels sectors populars partidaris d'Espartero, tot i que ni el Duc de la Victòria ni els polítics progressistes organitzaren la resistència. El 14 de juliol, Pere Turull fou testimoni directe dels fets. Apressadament, i en castellà a diferència de la resta del text, acaba així la carta al seu germà Joan: «*Son las 5 de la tarde y por razón de la muda de Ministerio todos los nacionales se reúnen, y lo mismo la tropa [:] no sabemos lo que será. Nosotros nos marchamos en este momento para Segovia*».¹⁵

A mitja nit del 14 de juliol començaren els enfrontaments entre la Milícia Nacional i les tropes d'O'Donnell. L'exèrcit aixafà la resistència al carrer en només dos dies de lluita, que provocaren 38 morts. Pere Turull, que no pogué marxar a Segòvia com tenia previst, ho explica al seu germà en una carta datada el 16 de juliol [carta 1], la qual no arribà a Sabadell fins el 23 de juliol a la nit.

A Barcelona la resistència fou considerable. Els combats entre l'exèrcit, comandat pel capità general Zapatero, i els resistents, resguardats a les barricades, es prolongaren des del 18 fins al 22 de juliol. El nombre de morts, només a Barcelona, fou de 466: 63 membres de la força pública i 403 paisans.¹⁶

Les notícies d'enfrontaments a Barcelona arriben fins a Segòvia, on ja es troba Pere Turull. Pere està inquiet perquè no ha rebut cap carta de Sabadell. El 24 de juliol escriu a Joan: «*Estraño no hàgia rebut abuy carta de vosaltres q[ue] me fa estar ansiós peraq[uè] los papers públichs parlan q[ue] a*

Bar[celo]na hi ha hagut algunas desgràcias, y com en eixa acostuman [a] seguir los desordres de la capital sentiria q[ue] haguésem tingut algun susto.» Els temors de Pere Turull no eren infundats i es basaven en l'experiència. Sabadell havia seguit la dinàmica política barcelonina en l'agitat període de 1840-1843 i ell mateix havia estat alcalde de la vila durant el motí de les quintes del juliol de 1845 i ho havia tornat a ésser, el juliol de 1854, quan hagué de suspendre l'impost de consums després que l'entusiasme esparterista dels manifestants es convertís en protesta antifiscal.

El 23 de juliol de 1856, Joan Turull i Sallent li trameté dues cartes des de Sabadell. Una és una carta personal [carta 2], en què Joan li dóna notícia dels esdeveniments de Barcelona i de Sabadell. L'altra és una carta de negocis, ja que en aquests anys Joan tenia cura dels negocis durant les absències de Pere, i més encara si aquest havia marxat amb l'hereu. En reproduïm la darrera part, en la qual Joan, després de comunicar que ha rebut la carta de Pere del 16 de juliol, hi afegeix una notícia de darrera hora. Les cartes arribaren a Madrid el 27 o el 28 de juliol.

Efectivament, com temia Pere, Sabadell seguí els «desordres» de Barcelona. El 19 de juliol, els partidaris d'Espartero s'aplegaren i manifestaren pels carrers, mentre exhibien retrats del general i cridaven visques.¹⁷ Finalment, al vespre, tingué lloc el pronunciament i la Milícia Nacional sortí a combatre, tot i que —si fem cas de la carta 2— no queda clar cap a on es dirigí: *exas montañas, la montaña...* Tot i que Castells sosté, en canvi, que s'uniren a les milícies dels pobles del pla de Barcelona,¹⁸ nosaltres no ho hem pogut documentar.

L'actitud de l'Ajuntament, presidit pel fabricant Antoni Casanovas i Bosch, és considerada feble per Joan Turull. Tanmateix, la carta 2 ens informa que el *poble* volia el pronunciament, tot i que també ens fa saber que una part dels milicians sortí *ab mol descontento*. Joan està preocupat per les

¹⁴ «*Acabem d'arribar sens novedat a D.G.*», carta a Joan Turull, datada el 8-VII-1856; AHS, AT, 06.01.01. *Correspondència*, caps 39.

¹⁵ Carta a Joan Turull, 14-VII-1856; AHS, 06.01.01. *Correspondència*, caps 39.

¹⁶ Vegeu-ne un relat detallat a BENET i MARTÍ (1976), II, p. 436-506.

¹⁷ CASTELLS (1975) p. 5.20.

¹⁸ CASTELLS (1975) p. 5.20.

FOTOGRAFIA 1. Bust de Baldomero Espartero a la plaça del Duc de la Victòria (popularment d'Espartero i ara plaça del Gas).

repercussions que la repressió pot tenir sobre Sabadell, vila en què «*may sabem entendrem*».

Joan Turull constata les dissensions polítiques existents a Sabadell i se'n mostra preocupat per les

¹⁹ En aquesta ocasió no hi hagué un càstig econòmic sobre els majors contribuents. Tanmateix, els membres de l'Ajuntament del Bienni i els caps de la Milícia Nacional hagueren de pagar 1.000 rals per a la reconstrucció de la torre telegràfica de Sant Pere Màrtir que havia estat malmesa; AHS, AMH 600, *Copiador*, carta de l'Ajuntament al governador civil, 6-X-1856.

²⁰ AHS, AT, 06.01.01. *Correspondència*, capsa 39, carta a Joan Turull, Madrid, 28-VII-1856.

²¹ AHS, AMH-600, *copiador de cartes*, carta de l'alcalde al capità general, 25-VII-1856.

²² Una nota manuscrita sense datar ho palesa d'aquesta

repercussions de la repressió sobre els contribuents¹⁹ i sobre els compatricis en general. No oblidem que, com ho fa constar, li costà penes i treballs evitar que el seu fill, Pau, sortís amb la Milícia Nacional.

Pere Turull contestà aquesta carta el 28 de juliol des de Madrid, on novament es trobava, i intentà tranquil·litzar Joan sobre el destí dels milicians en cas de rendició: «*Entregant las armas dels Nacionals no tèmias ningun castich peraq[ue] a Segòvia y altres punts han fet lo mateix y ningun se han castigat tenint las armas dels Nacionals. Tot se ha disimulat. Sento los sustos [que] habeu passat pero podeu estar tranquils q[ue] quedan quiets no vos succhirà res.*»²⁰

La milícia retornà a Sabadell el 24 de juliol i es verificà el desarmament sense problemes. El mateix dia l'ajuntament lliurà 260 fusells i una caixa de municions de la Milícia Nacional a l'administrador de l'estació del ferrocarril,²¹ tal com s'havia pactat amb l'autoritat militar.²²

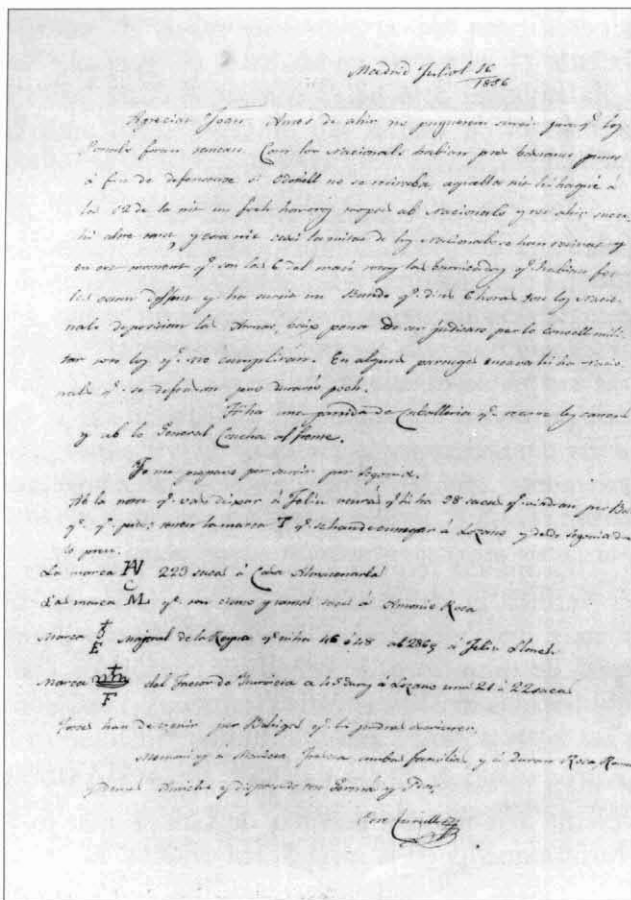
La repressió, però, fou important. L'ànim de revenja dels militars pels fets de Gràcia, que Joan Turull esmenta en la carta 2, era evident. El 28 de juliol, setze milicians de Gràcia, que havien estat fets presoners a Sallent, foren afusellats seguint les ordres del capità general Zapatero. L'execució tingué lloc a Gràcia, davant la casa de la Marquesa, on havien estat assassinats sis oficials de l'exèrcit.²³ Joan Turull ens fa saber que un dels afusellats era de Sabadell i que altres sabadellencs estan presos. El 29 de juliol escriu a Pere: «*Abuy se ha sapigut que han estat fosellats a Gracia 16 dels q[ue] compromesos ab la revolució, habian fugit per la montaña y han estat presos ab las armas a las mans, ab aquexos*

manera: «*Querido Hermano en este momento soy llamado para que se me comunicase la orden del general y dice que si los Nacionales de Sabadell entregan por todo el dia de hoy las armas al ayuntamiento y este se las remite mañana por el primer tren los perdonará y no les hará nada, que del contrario los tratará como las leyes marcan.*

Tuyo, Voltà..»

No sabem de quin Voltà es tracta, però el text confirma aquesta negociació; AHS, 7.2.2. *Cossos de Seguretat, Milícia Nacional, 1855-1871.*

²³ COLUMBRÍ (1864), p. 167-167.

DOCUMENT 2. Carta de Pere Turull a Joan Turull, Madrid, 16 de Juliol de 1856. AHS, AT, 06.01.01. Correspondència, caps 39.

sen conta un de aquí. Ni ha més de presos, que també ni ha de aquí y se tem per la sua sort.»²⁴ La versió de Joan Turull és clarament confirmada pel que fa als presoners. Tres sabadellencs –Francesc Ramon Camps, Antoni Soley i Rafael Sayol– foren conduïts als penals de València i de Cartagena l'agost de 1856 «por estar complicados en la revolución que tuvo lugar en esta ciudad».²⁵ Desconeixem, però, si hi hagué altres presoners i si fou o no significativa

la participació de sabadellencs –milicians o no– en els fets de Barcelona o de Gràcia.

En la darrera carta que trameté des de Madrid, l'1 d'agost, Pere Turull comunica a Joan, i novament canvia al castellà en escriure sobre aquests afers, que «Zaragoza ha capitulado a la una de esta tarde, en seguida han entrado las tropas del Gobierno y los Nacionales están entregando las armas.»²⁶

Poc després del seu retorn a Sabadell, Pere Turull fou nomenat alcalde pel capità general, el 28 d'agost de 1856.

LES CARTES ENTRE PERE I JOAN TURULL

L'edició de les cartes respecta l'ortografia original. Només hi hem afegit els accents per facilitar-ne la lectura. Les úniques incorporacions, entre claudàtors, són les parts de paraules eliminades per les abreviatures i l'oblit d'alguna paraula en el text.

CARTA 1. Pere Turull a Joan Turull.

Madrid Juliol 16/1856

Apreciat Joan:

Antes de ahir no puguérem surtir peraq[ue] los portals foran tancats. Com los Nacionals habian pres bastants punts a fin de defensarse si Odonell no se retiraba, aquella nit hi hagué a las 12 de la nit un foch horrorós [de] tropas ab Nacionals y tot ahir succhéi altre tant, y esta nit casi la mitad de los Nacionals se han retirat y en est moment q[ue] son las 6 del matí totas las barricadas q[ue] habian fet las estan defendent y ha surtit un Bando q[ue] dins 6 horas tots los Nacionals desposisian las armas baix pena de ser judicats per lo consell militar tots lo q[ue] no compliran. En alguns paratges encara hi ha Nacionals q[ue] se defensen però durarà poch.

Hi ha una partida de Caballeria q[ue] recorre los carrers y ab lo General Concha al frente.

Jo me preparo per surtir per Segòvia.

[segueixen instruccions sobre distribució de les saques de llana trameses]

Memòries a Marieta, Treseta ambas families y a Duran, Roca, Romey y demás amichs y disposa de ton Germà y S[ervi]dor,

Pere Turull

²⁴ AHS, AT, 06.01.01. Correspondència, caps 48, carta a Pere Turull, Sabadell, 29-VII-1856.

²⁵ AHS, 7. Vigilància i Seguretat. Conflictes laborals i alteracions de l'ordre, 1843-1820, document del Govern Civil de Barcelona, que reclama a l'ajuntament de Sabadell l'import de los socorros que les fueron suministrados, amb data del

14-V-1858. Una experiència al presidi de Cartagena, el 1857, a COLUMBRÍ (1864).

²⁶ AHS, AT, 06.01.01. Correspondència, caps 39, carta a Joan Turull, Madrid, 1-VIII-1856.

CARTA 2. Joan Turull a Pere Turull

[Sabadell] 23 Juliol 1856

Apreciat Pere: Desde el 19 que estem incomunicats ab los correus per lo que no estrañas el que no hàgias rebut aqueixos dias cartas nostres, pues no habem rebut tampoch carta tua sinó la q[ue] escrius en f[ec]ha 14.

Ya el 18 comensà á Bar[celo]na haberti tiros de paysanage y tropa, y ha anat aumentan cada dia fins ayir que las tropas rendiren las barricadas y puns ocupats per los revoltosos.

La lucha ha estat fatal y encarnisada pues uns y altres han demostrat gran valor y resistència, quedan per últim dueños del camp las tropas de la Reyna que han estat fiels sens pasarse ni un soldat ab los paysans. Se contan moltas desgràsias pero res se sap de cert, pues desde el 19 que no habem rebut diaris, y que el carril dexà de anar. Però abuy a D.G. sembla que se ha entrat en lo estat normal, perq[ue] se han rebut diaris, y el carril corra. A Gràcia també hi ha hagut moltas desgràsias y barbaritats, perquè allí si va reunir molta gen forastera y per aquella part se va hostilisar a la tropa en gran manera, arriban a fer rendir un batalló de tropa que estava tancada a la Vireyna, y después de haberse rendit, el populatxo asesinà a tots los Gefes,²⁷ pero ayir el General donà una batuda y se apoderà de Gràcia, ya te pots figurar que cuanta gen se trobà per lo camí fou maltractada. A Gràcia se reuniren també nacionals de diferens puns per atacar a la tropa y dihuen que també hi comparexeren los de Caldas, de los que contan ni moriren alguns y ne feriren. Dexem los acontecimens de Bar[celo]na, que ab lo espresat pots formar-te una idea de lo horrorós de la situació, y pasem a esta desgrasiada vila, que may sabem entendrem.

El 19 al matí comensà en esta la efervecència y se volia fer el pronunciamient a f[avo]r de Espartero, però se pogué detenir fins al vespre, però a aqueixa hora no hi hagué sosego, y se féu el pronunciamient. Desde entonces que estem ab molta po y inseguritat, pues hasta vingueren comisions de diferens puestos perquè la Milícia surtís a secundar altres pronunciaments de fora, y hasta se arribaren a fer amenasas de que si la milícia no surtia, vindrian grans massas, a maltractar la població, y per evitar axó, surtí la milícia lo dilluns a la tarda,²⁸ y va caminan per exas montañas.

Part de la milícia seguí ab molt descontento, però altre part marchà ab molta alegría.

Tot cuan ha passat se deu a la debilitat de las autoritats, que donan crèdit a les notícias falsas y alarmans que los desit-

josos de la revolució feyan corre, secundà encara que a la forsa los desitjos del poble.

En axó compromesos com estam ab la milícia per la montaña no sabem el resultat que nos donarà el pronunciamient, estem esperan que de una hora a altre arribia tropa e ignorem las ordres que el General donarà. Hi ha una tristesa gran a la població y los contribuyens estem ab molta ansietat temennos un càstich rigorós.

Te aniré donan notícias de lo que en aban pàsia, però com te dich no esperem res de bo, si bé és veritat que si entra tropa se rebrà com si res hagués estat. Abuy ha anat una comisió a trobar al General per implorar lo perdó per la milícia, y el General ha contestat que serà axis si antes de la mitxa nit se presenta la milícia a entregar personalment las armas, no sé quin resultat portarà axó, però lo quet diré és que hi ha uns grans cuchs a tota la població, majorment a las famílias que hi tenen algú. Tot abuy que surtan propis per encontrar la milícia y ferla venir a tota presa, però son las 9 del vespre y no sabem res. Figurat la angúnia de la població y famílias interesadas.

Habem tingut la sort de fer veurer al Pau²⁹ malalt, perq[ue] no surtís y después de molts pasos ho lograrem, que cada dia dono gràcias a Déu de haberme tocat el cor aquell dia, pues me va costar tan de lograrlo, que me va afedigar molt y ya casi estaba resolt a dexarlo seguir la sort dels altres.

No tinch més temps.

Espresions de tots, que a D.G. estem sens novedat y dispoza de ton germà y s[ervi]dor.

Juan Turull (vuelta)

P.D.

Han arribat ya alguns nacionals com a vanguàrdia y los altres estan ya per arribar. Demà per tranquilisarte te escriure lo que hàgia.

CARTA 3. Joan Turull a Pere Turull

Sabadell Juliol 23/1856

[Fragment final]

Acabem de rebre la tua de 16 d/c y quedem enterats de lo quens dius.

Después de habernos entregat la que va de Joan, són las 10 y mitja de la nit y la milícia aun no ha harribat, y per parte telégrafo se ha rebut que la milícia se desarmarà en esta y demà la comisió las purtarà a Barcelona, que causa molta alegría a totom.

²⁷ Caserna de la Virreina, situada a la vila de Gràcia. Tanmateix, els assassinats que narra Joan Turull no tingueren lloc a la caserna sinó a la casa anomenada de la Marquesa, on s'havien refugiat el coronel Ravell i sis oficials; BENET i MARTÍ (1976), II, p. 470-471.

²⁸ El dia 21. L'explicació de Joan Turull coincideix gairebé amb la de l'ajuntament: «en atención de las notícias que se tenían de que en el caso de que no saliera vendrian masas considerables de gente forastera a atacar la población y conside-

rando que no habria fuerza suficiente para poderlas contener y a fin de evitar las desgracias que serian consiguietes: resolvió el Ayto. que saliese de la villa el Batallón de la M.N. resolviendo al mismo tiempo que los alcaldes de barrio y comisiones de los mismos facilitarán los recursos necesarios para los dias que estuvieran fuera»; AHS, Llibre d'actes, 21-VII-1857.

²⁹ Es refereix a l'hereu, Pau Turull i Salas, el qual ja tenia 26 anys en aquestes dates. Vegeu MATEU DOMINGO (1990), p. 88.

BIBLIOGRAFIA

- Joaquín AZAGRA ROS (1978). *El Bienio Progresista en Valencia. Anàlisi de una situació revolucionària a mitjans del segle XIX (1854-1856)*, València, Universidad de Valencia.
- Josep M. BENAUL (1981). «Industrialització i moviment obrer a Sabadell, 1840-1868», *Estudi General*, 1 (1981), vol. I. pp. 187-197.
- Josep BENET i Casimir MARTÍ (1976). *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*, Barcelona, Curial.
- Andreu CASTELLS (1975). *Sabadell, informe de l'oposició*, I, Sabadell, Edicions Riuort.
- Alberto COLUMBRÍ (1864). *Una víctima. Memorias de un presidiario político (1857)*, Barcelona, Librería Española de I. López, Editor.
- V.G. KIERNAN (1970). *La revolución de 1864 en España*, Madrid, Aguilar.
- Guillem MATEU DOMINGO (1990). «Els Turull de la industrialització, una aportació genealògica», *Arraona*, 7 (tardor de 1990), pp. 83-92.
- Juan Sisíno PÉREZ GARZÓN (1978). *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño, 1808-1874*, Madrid, CSIC-Instituto Jerónimo Zurita.
- Domingo SENESPLEDA (1854). *Deberes y obligaciones del miliciano nacional*, Barcelona, Imp. Hispana de V. Castaños.